

DODATEČNĚ VZNIKLÉ OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ A JEJICH POSTAVENÍ V SÍDELNÍ STRUKTUŘE

ADDITIONALLY CREATED MUNICIPALITIES WITH EXTENDED POWER AND THEIR POSITION IN SETTLEMENT STRUCTURE

Marek Jetmar
Petr Svoboda

ABSTRAKT

Na začátku milénia došlo v ČR k realizaci druhej fáze územní reformy veřejné správy. Jejím důsledkem bylo zásadní posílení spojeného modelu prostřednictvím vzniku soustavy obcí s rozšířenou působností a zánik okresních úřadů. Nově jsou obce s rozšířenou působností chápány jako jedna ze základních vrstev, kde se vykonává veřejná správa, respektive státní správa (její přenesený výkon). Tento stav je kodifikován zákonem č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu.

Přestože smyslem vymezení bylo vytvořit správní obvody, které by se kryly s přirozenými funkčními regiony, byl navržený okruh měst rozšířen o další sídla v důsledku politického rozhodnutí při projednávání zákonů.

Článek se zaměřuje na současné postavení těchto politicky vzniklých ORP s ohledem na jejich demografický vývoj a roli centra dojíždky v rámci prostorových vztahů uvnitř správního regionu. Došlo i ke zkoumání vybavenosti těchto center a komparaci s vybranými městy podobné velikosti, které byly navrženy coby ORP v původním návrhu, jakož i se sídly, která tuto pozici nemají. Zásadním zjištěným rozdílem je nižší schopnost politicky zvolených ORP přirozeně integrovat správní území.

Klíčová slova: obec s rozšířenou působností, veřejná správa, demografie, mobilita, občanská vybavenost

JEL klasifikace: H10

ABSTRACT

At the beginning of the millennium, a second phase of territorial reform of public administration took place in the Czech Republic. It resulted in a fundamental strengthening of the combined model through the creation of a system of municipalities with extended power and the dissolution of the district offices. The newly expanded municipalities are seen as one of the basic layers where public administration and devolved performance of state government are exercised, respectively. This state is codified by Act No. 51/2020 Coll., on the Territorial Administrative Breakdown of the State.

Although the definition was intended to create administrative districts that would coincide with natural functional regions, the proposed range of towns was expanded to include additional municipalities as a result of a political decision that was taken when the laws were being negotiated. The article focuses on the evolution of these politically formed municipalities with extended power (MEP) in view of their demographic development and the role of the commuter hub within the spatial relations in an administrative region. Also the amenities available at these centres were studied and a comparison was made with selected towns of similar size, which were proposed as MEP in the original draft, as well as those which do not have this status. The fundamental difference identified is the reduced ability of politically chosen MEP to naturally integrate administrative territories.

Keywords: *municipality with extended power, public administration, demographics, mobility, civic amenities*

JEL Classification: *H10*

ÚVOD

Na přelomu tisíciletí vznikaly v Česku nové administrativní jednotky – obce s rozšířenou působností (dále jen ORP). Jedná se o vybrané obce, u kterých byl vytvořen správní obvod pro zajištění výkonu veřejné správy s všeobecnou působností v kontextu navrhovaného zrušení okresních úřadů. S tímto rušením je spojený i přesun řady kompetencí v oblasti zajišťování veřejných služeb právě na obce (viz Hemmings 2006). Obce s rozšířenou působností vznikly během druhé fáze reformy územní správy, a to schválením zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a obcí s rozšířenou působností. Tento zákon nabyl účinnosti 1. ledna roku 2003. Vzniklo tak 205 správních obvodů ORP. Samotné vymezení správních obvodů bylo učiněno na základě geografické regionalizace reflektující aktuální vývoj osídlení Česka a vzájemných vztahů mezi jednotlivými sídly na základě tehdy dostupných dat.

Základní myšlenkou bylo vytvořit relativně vztahově uzavřené regiony, s vysokou vnitřní integritou. Mělo se jednat o regiony, v rámci kterých jsou jejich obyvatelé zvyklí uspokojovat své potřeby každodenní povahy, jako jsou dojíždka za prací, do základních a středních škol, za nákupy, za kulturním a sportovním využitím aj. Při vytváření soustavy ORP byl kladen důraz na to, aby jejich správní obvody měly alespoň 15 tisíc obyvatel, určitou rozlohu a tvořily ucelený spádový region (mikroregion).

Podle stanovených podmínek měly hranice těchto mikroregionů respektovat dosavadní krajské členění. Následně přibývala další kritéria. Jedním z nich byl například požadavek dostupnosti do centra ze všech obcí správního obvodu do určité vzdálenosti. Zejména v důsledku tohoto kritéria a na základě politických diskusí, došlo ke vzniku několika správních obvodů, které v původním návrhu vycházejícího ze socioekonomické regionalizace nefigurovaly. K navyšování počtu správních obvodů ORP docházelo během celého legislativního procesu (např. ORP Konice), a to i v průběhu schvalování návrhu v parlamentu, kde bylo doplněno dalších 13 správních obvodů.

Po více než 20 letech fungování této soustavy je předmětem diskuse, zdali dodatečné zařazení těchto obcí přispělo k jejich většímu rozvoji respektive, zdali získání funkce správního centra se odrazilo ve vývoji těchto sídel.

Cílem výzkumu je s využitím analýzy dlouhodobého demografického a socioekonomického vývoje „politicky“ vytvořených ORP (dále jen PV ORP) zjistit, jak moc může „umělá“ změna postavení sídla v systému veřejné správy na základě politického rozhodnutí ovlivnit nebo pozměnit jeho přirozený rozvoj. Hlavní výzkumnou otázkou je, zda se podařilo PV ORP, které v době vzniku nedosahovaly významu ostatních center, posílit své postavení v systému. Z tohoto důvodu byl sledován dlouhodobý vývoj demografických ukazatelů, ukazatelů týkajících se integrity a spádovosti regionu, občanské vybavenosti a dalších ekonomických ukazatelů.

Předmětem analýzy je demografický a socioekonomický vývoj vybraných ORP. Jedná se o porovnání vývoje vybraných ukazatelů center 14 politicky vzniklých ORP s kontrolní skupinou sídel, které nemají statut ORP a s těmi, které vznikly v kontextu prvotního výběru (vyhovovala vstupním kritériím). Postup byl rozdělen na analýzu primárních ukazatelů, vytváření výstupů a výpočet sekundárních

ukazatelů z již zkompletovaných datových sad. Sledované období začíná před vznikem správních obvodů ORP, konkrétně rokem 2000, a končí rokem 2020.

Článek se opírá o zjištění realizovaná ve studii Analýza politicky vzniklých obcí s rozšířenou působností vytvořené pro potřeby Ministerstvo vnitra (Jetmar, Svoboda, 2022). Potřeba zkoumání situace politicky vzniklých ORP reagovala na zjištění obsažená ve studii Hruška, Hrušková, Foldynová a kol. (2018, s 112-115), která vedla k zaměření činnosti Ministerstva vnitra směrem k nové kodifikaci ORP v legislativě.

Zároveň v souvislosti s přijetím Koncepce klientsky orientovaná veřejná správa 2030 je kladen důraz na minimalizace bariér při výkonu správy mj. sladěním správních obvodů s funkčními celky odrážejícími reálný pohyb obyvatel v území. Problematikou vymezení funkčních mikroregionů v Česku ve vazbě na pracovní regiony a jejich využitelnost pro potřeby veřejné správy se zabývá např. Tonev a Halás (2018), kteří vedle vlastního vymezení dokumentují i proměnu pracovních regionů v čase. Mapování funkčních vztahů v administrativních jednotkách založené na analýze dojížděky do zaměstnání a do škol realizovali Kraft a Nerad (2019), kteří identifikovali více center dojížděky než je počet ORP (227 vs 205) a zároveň zjistili, že ne všechna ORP jsou centry dojížděky. Na druhé straně Wicht, Kropp, Schwengler (2020) na příkladu německých regionů ukázali na limity (mikro)regionů vymezených na základě dojížděkových vazeb, protože ty dle nich neodpovídají ekonomicko-funkčnímu vymezení (mikro)regionů. V současné době se realizuje projekt „Zlepšení podmínek pro decentralizaci a dostupnost veřejné správy v území“, který by měl na základě dat mobilních operátorů přinést aktuální informace ohledně prostorového chování obyvatelstva a posílit tak argumentaci o těsnosti funkčních a správních (mikro)regionů.

1 ANALÝZA VÝVOJE ZKOUMANÝCH MĚST A JEJICH SPRÁVNÍCH OBVDŮ ORP

1.1 VYMEZENÍ PROBLÉMOVÝCH OBVDŮ

V průběhu projednávání zákona v obou komorách Parlamentu ČR byly dodatečně do soustavy zařazeny ORP Králíky, Kravaře, Kuřim, Lipník nad Bečvou, Luhačovice, Nepomuk, Odry, Pacov, Pohořelice, Varnsdorf, Vizovice, Votice a Železný

Brod. Již v předchozích diskusích byly dodatečně navrženy ORP Konice (nejmenší obec v systému ORP), a to zejména z důvodu, že v případě jeho nezařazení, by okres Prostějov obsahoval jen jeden neúměrně rozsáhlý správní obvod ORP. Předmětem se stalo srovnání dynamiky vývoje s obdobnými obcemi, konkrétně šlo o skupiny obcí, které: (1) mají status ORP; nebo (2) naopak nedisponují tímto postavením a mají charakter obce s pověřeným obecním úřadem a v systému plní úlohu centra subregionu.

První referenční skupinou se stala sídla, která jsou populačně podobně velká jako politicky vzniklá ORP, ale statut ORP nezískala. Bylo jich vybráno 24. Jsou to Adamov, Bojkovice, Bor, Bystřice, Čelákovice, Fryšták, Fulnek, Háj ve Slezsku, Horní Bříza, Hradec nad Moravicí, Chodov, Kamenice nad Lipou, Kdyně, Klášterec nad Ohří, Kojetín, Krupka, Ledec nad Sázavou, Letovice, Napajedla, Polná, Rousínov, Sedlec-Prčice, Štěpánov a Velký Týnec. Při výběru bylo zohledněno obdobné postavení a poloha těchto měst v rámci sídelního systému. Jedná se o typově podobná sídla, jako jsou politicky zvolená ORP. S ohledem na absenci vlastního správního obvodu nebyly u těchto obcí k dispozici všechny sledované ukazatele, proto v některých případech nejsou zahrnuty do analýzy.

Dále bylo vybráno 24 sídel, která statut ORP mají, ale byla vybrána přirozeně podle jejich postavení v sídelním systému Česka před dvaceti lety. Mezi tyto ORP patří Bílovec, Blatná, Broumov, Bučovice, Bystřice nad Pernštejnem, Bystřice pod Hostýnem, Frýdlant, Holic, Horažďovice, Kaplice, Kostelec nad Orlicí, Kralovice, Moravský Krumlov, Podbořany, Přeštice, Rosice, Rýmařov, Stod, Tanvald, Trhové Sviny, Valašské Klobouky, Vimperk, Vítkov a Žamberk. I v tomto případě byl kladen důraz na výběr typově podobných správních obvodů (podobná geografická poloha a velikost sídel v porovnání s politicky vzniklými ORP).

1.2 STANOVENÍ OKRUHU VYBRANÝCH UKAZATELŮ

Základním ukazatelem byl počet obyvatel. Pomocí tohoto ukazatele lze sledovat demografickou změnu a demografický vývoj ve všech zkoumaných sídlech, a to mezi roky 2000 a 2020. Zdrojem dat pro tento ukazatel byla databáze Českého statistického úřadu.

Sídla v každém ze tří typů byla kategorizována do tří skupin podle charakteru demografického chování. Jedná se o skupinu sídel s nárůstem obyvatel, dále

o skupinu sídel se stagnujícím či stagnaci se blížícímu pohybu obyvatelstva, a nakonec o skupinu sídel s úbytkem počtu obyvatel. Pro druhou skupinu sídel – stagnující – byly vymezeny hranice populační změny na úrovni kolem 2 až 3 % v kladném i záporném směru. Např. sídlo, které ztratilo, či naopak získalo 3 % obyvatel, bylo zařazeno do skupiny stagnujících sídel. Výraznější rozdíl v počtu obyvatel mezi dotyčnými roky již sídlo zařadil do jedné ze dvou krajních skupin. Posléze byly výsledky seřazeny a vizualizovány pomocí sloupcových grafů, a to za každý typ sídel zvlášť. Vývoj počtu obyvatel sídel všech tří typů sídel byl vizualizován pomocí spojnicových grafů, a to za každý typ sídel zvlášť.

Druhým z použitých ukazatelů je migrační saldo. Migrační saldo představuje vztah mezi počtem přistěhovalých (imigrujících) obyvatel do sídla a počtem osob vystěhovalých (emigrujících) ze sídla přepočtený na počet obyvatel daného sídla. Údaje o počtech vystěhovalých a přistěhovalých opět pochází z databázi ČSÚ. Dvěma porovnávanými roky byly roky 2002 a 2020. Sídla byla seřazena od nejvyšší hodnoty migračního salda v procentech po nejnižší.

Ke srovnání integrace v rámci jednotlivých regionů a jejich spádovosti byla využita data meziobecní vyjížďky a dojížďky, geolokační data o mobilitě obyvatelstva správních obvodů ORP a data o počtech obyvatel a zaměstnanců.

Zdrojem údajů o meziobecní vyjížďce bylo Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011. Vnější vyjížďkou se rozumí stav, kdy vyjížďející osoba směřuje mimo svůj příslušný správní obvod. Vnitřní vyjížďkou se rozumí stav opačný, tedy vyjížďka probíhá pouze uvnitř (mezi sídly) správního obvodu. Pro porovnatelnost údajů byly absolutní počty vyjížďejících převedeny na relativní hodnoty, kdy součet vnější a vnitřní vyjížďky je roven 100 %. Takto lze srovnatelně vyjádřit vzájemný poměr obou typů vyjížďky. Výsledné hodnoty byly zobrazeny pomocí skládaných sloupcových grafů a seřazeny od nejvyšší hodnoty vnitřní vyjížďky po nejnižší. Pro sídla bez statusu ORP nebylo možno migrační saldo spočítat, neboť nemají vlastní správní obvod.

Vyjížďka osob do center vycházela z poskytnutých geolokačních dat a zobrazuje relativní rozdíl mezi průměrným počtem obyvatel v obvodu mezi 2. a 4. hodinou ranní a průměrným počtem obyvatel mezi 12. a 14. hodinou (pracovní doba). Výsledky byly poté seřazeny od nejvyššího nárůstu obyvatel v pracovní době po nejvyšší úbytek obyvatel v pracovní době. Zdrojem těchto unikátních dat bylo Centrum pro rozvoj dopravních systémů (RODOS).

Údaje o počtech obyvatel a zaměstnanců z roku 2020 od ČSÚ posloužily k tvorbě ukazatele komplexní funkční velikosti. Ten je vyjádřen vzorcem $\{[(\text{počet obyvatel sídla/počet obyvatel Česka})+2 \times (\text{počet zaměstnanců v sídle/počet zaměstnanců v Česku})]/3\} \times 10\,000$. Tento poměr pracovní a obytné funkce daného sídla je vyjádřen bezrozměrným indexem. Jeho hodnota byla vypočtena pro všechna ORP a v tabulce seřazena od nejvyšší po nejnižší hodnotu.

Co se týče občanské vybavenosti, stěžejní byla především vybavenost sídel základními lékařskými ordinacemi (praktický lékař, pediatr, zubař, gynekolog), alespoň jednou střední školou, krytým bazénem či jednoúčelovou sportovní halou a počet spojů hromadné dopravy vyjíždějících ze sídla ve všední den. Bylo uvažováno o zařazení i dalších ukazatelů, jako je supermarket, lékárna, bankomat, sběrný dvůr, výdejna zásilek aj., avšak tyto služby byly lokalizovány ve všech sledovaných sídlech. Proto byly zvoleny pouze výše uvedené ukazatele. Zdrojem dat byl ČSÚ.

V rámci hodnocení ekonomické úrovně ORP byla využita data o ekonomicky aktivních obyvatelích (EAO) a ČSÚ, která byla vztažena k počtu obyvatel každého sídla. Jedná se tedy o rozdíl v podílu EAO na celkovém počtu obyvatel daného sídla mezi roky 2000 a 2020. Rozdíl je vyjádřen v procentních bodech a v tabulce seřazen od nejvyššího po nejnižší. Obdobně byly vytvořeny tabulky podílu podnikatelských subjektů na obyvatelstvu ve vybraných sídlech, a to za rok 2020.

Dalším sledovaným parametrem bylo zapojení měst do meziobecní spolupráce respektive existence víceúčelového dobrovolného svazku obcí s přirozeným těžištěm ve zkoumané obci, které by vykrývalo podstatnou část správního obvodu ORP.

V tomto článku se zaměřím především na demografické ukazatele, které se ukázaly coby nejdůležitější faktor.

1.3 VZOREK OBCÍ

Při komparaci bylo zkoumáno celkem 62 obcí z různých regionů ČR (tedy s různou geografickou polohou ve vztahu k rozvojovým pólům), jejichž vstupní strukturální charakteristiky se v roce 2000 (před vznikem ORP) zásadním způsobem nelišily.

2 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

2.1 VÝVOJ POČTU OBYVATEL

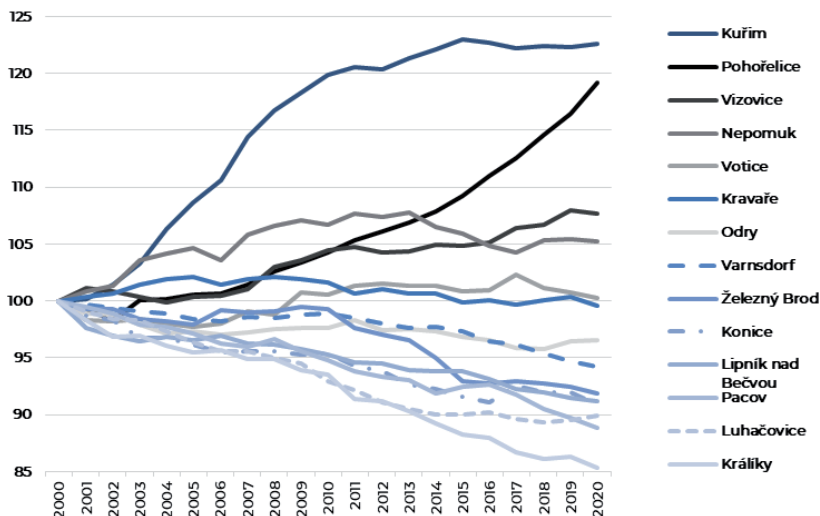
Při srovnání vývoje počtu obyvatel u všech vybraných 62 sídel je patrné, že ve všech třech kategoriích (1.) dodatečně zařazené tj. politicky vzniklé ORP, 2) vybrané ORP podobné velikosti a 3) sídla, která statut ORP nezískala) nelze pozorovat jeden silný trend. Vývoj počtu obyvatel jednotlivých sídel napříč kategoriemi je proměnlivý. Ve všech kategoriích dochází k poklesu, stagnaci i růstu počtu obyvatel.

Ve většině případů docházelo k nárůstu počtu obyvatel v těch sídlech, která se nachází v zázemí velkých měst. Tento jev lze vysvětlit silnými suburbanizačními procesy v posledních několika desetiletích. V první kategorii obcí se jedná zejména o města Kuřim a Pohořelice, které se nacházejí v Brněnské metropolitní oblasti. V druhé kategorii obcí se v největší míře jedná o Rosice v téže oblasti a ve třetí kategorii obcí o Velký Týnec v blízkém zázemí Olomouce a Čelákovice v zázemí hlavního města Prahy.

Naopak pokles počtu obyvatel byl většinou zaznamenán v sídlech, která jsou polohově znevýhodněna. Jejich geografická poloha je spíše periferní, nachází se v oblasti takzvané vnitřní periferie či neleží v blízkosti krajských měst, nebo hlavního města. Typově podobná sídla napříč zkoumanými skupinami tedy vykazují obdobný vývoj.

Ukazatelem vývoje počtu obyvatel pravděpodobně nelze prokázat jakýkoli vztah mezi statusem sídla a počtem obyvatel daného sídla. Ukazuje se, že v tomto případě spíše než na statutu obce a jejím postavení v rámci systému veřejné správy záleží na geografické poloze.

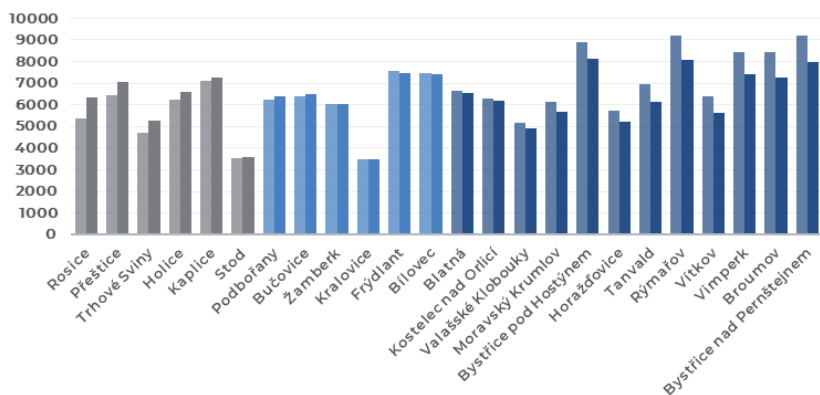
Graf 1: »Vývoj počtu obyvatel politicky vzniklých ORP v období 2000–2020 (v %)

Zdroj: data CSU, vlastní výpočty/vlastní zpracování

Graf zobrazuje rozdílnou dynamiku vývoje počtu obyvatel, kdy základním faktorem vývoje je blízkost k jádru aglomerace. V tomto směru extrémní pozici zaujímá Kuřim, která je součástí Brněnské metropolitní oblasti a na druhé straně periferní Králíky.

Graf 2: »Srovnání počtu obyvatel vybraných ORP v letech 2000 a 2020

Zdroj: data ČSÚ, vlastní výpočty/vlastní zpracování

Pozn.: šedá kategorie = růst; světle modrá kategorie = stagnace; tmavě modrá kategorie = pokles

Polovina zkoumaných obcí ve sledovaném období zaznamenala pokles počtu obyvatel.

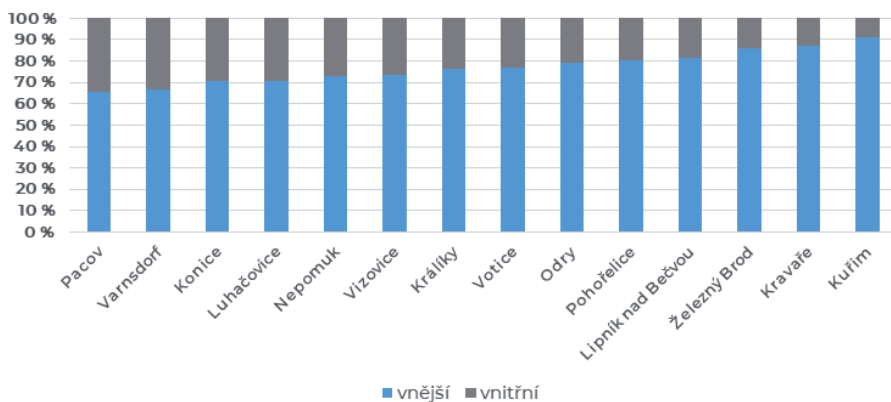
2.2 INTEGRITA REGIONU

V rámci zkoumání ukazatelů integrity regionu bylo srovnáno 14 dodatečně vymezených správních obvodů ORP a 24 vybraných správních obvodů ORP s podobnou populační velikostí. Nejprve byly srovnány dojíždkové proudy mezi jednotlivými obcemi daného správního obvodu a dále byla analyzována i geolokační data o mobilitě obyvatelstva.

Grafy č. 3 a č. 4 vyjadřují poměr vyjíždky do zaměstnání a škol v roce 2011 na úrovni obcí v rámci sledovaných skupiny správních obvodů. Vnější vyjíždkou se rozumí stav, kdy vyjíždějící směřuje mimo svůj příslušný správní obvod. Vnitřní vyjíždkou se rozumí stav opačný, tedy vyjíždka probíhá pouze uvnitř (mezi sídly) správního obvodu.

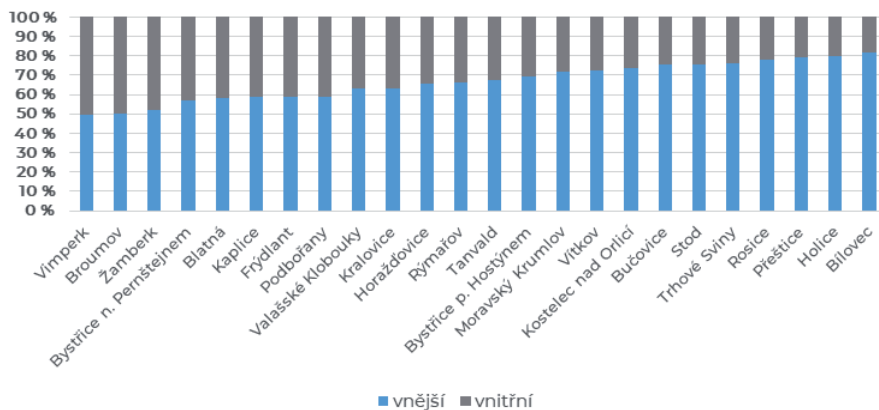
Ve vztahu k integraci regionu, v tomto případě správního obvodu ORP, je důležitý vztah obou typů vyjíždky. Obecně platí pravidlo, že čím vyšší podíl vnitřních vyjíždkových proudů, tím silněji je region vnitřně integrován.

Graf 3: »Poměr vnitřní a vnější vyjíždky v politicky vzniklých správních obvodech ORP v roce 2011

Zdroj: data ČSÚ SLBD 2011, vlastní výpočty/vlastní zpracování

Podíl vnitřní dojíždky v případě dodatečně zařazených ORO je velmi malý a zpravidla se pohybuje mezi 10-30 %.

Graf 4: »Poměr vnitřní a vnější vyjíždky ve vybraných správních obvodech ORP v roce 2011

Zdroj: data ČSÚ SLBD 2011, vlastní výpočty/vlastní zpracování

Podíl vnitřní vyjíždky u kontrolního vzorku ORP obdobné velikosti se pohybuje od 20-50 %.

Z porovnání obou grafů lze vyčíst rozdíly v poměrech vnitřní a vnější vyjíždky. Zatímco podíl vnitřní vyjíždky na celkovém objemu vyjíždějících dosahuje v několika případech u obcí kategorie vybraných správních obvodů ORP 50 %, nejvíce integrovaný správní obvod kategorie politicky vzniklého ORP (Pacov) pouze 34 %. Správní obvod ORP Pacov, ačkoli z hlediska vyjíždky do zaměstnání a škol nejvíce integrovaný v kategorii politicky vzniklých ORP, dosahuje pouze průměrné hodnoty v porovnání s mírou vnitřní vyjíždky v rámci vybraných správních obvodů ORP.

Přesto, že i v kategorii vybraných správních obvodů ORP se nachází vyjížděnou slabě integrované správní obvody, lze konstatovat, že regiony této kategorie jsou integrovány silněji než regiony PV ORP. Správní obvody ORP s nižší mírou vnitřní vyjíždky jsou převážně populačně menší, kde je zároveň obecně nižší míra občanské vybavenosti. Obyvatelé tak častěji cestují do větších center za službami. V těchto regionech převažují desintegrační procesy nad integračními. Oba zmíněné grafy ukazují, že správní obvody ORP s nejvyšší vnější vyjížděnou se nachází v zázemí velkých měst.

Na základě tohoto ukazatele je možné konstatovat, že velká část současných politicky vzniklých ORP ne zcela ideálně plní svou základní funkci centra mikroregionu, tj. nezajišťují základní každodenní potřeby obyvatel uvnitř těchto regionů. Přirozené dojíždkové mikroregiony jsou tak větší než aktuálně vymezené správní obvody ORP a je jich zároveň méně.

2.3 OBČANSKÁ VYBAVENOST

Analýza vybavenosti veřejnými službami byla zaměřena na existenci střední školy, ordinaci lékaře (praktik, pediatr, zubař, gynekolog), vybraných volnočasových služeb a nabídky spojů hromadné dopravy. Ve všech ORP se nachází ordinace alespoň čtyř stěžejních odborných lékařů nebo lékařek. Pouze ve 4 ze sledovaných sídel se nachází méně ordinací a všechna z nich mají statut „pouze“ pověřeného obecního úřadu. Při srovnání občanské vybavenosti všech sledovaných 62 sídel si lze všimnout, že mezi nimi nejsou výrazné rozdíly.

Alespoň jedna střední škola se nachází v deseti z „politicky“ vytvořených ORP. Nutné je ale dodat, že střední školy chybí v dalších třech srovnávaných podobně populačně velkých ORP. Co se týče vybraných sídel, která statut ORP nezískala, v polovině z nich se střední škola nenachází. Z toho vyplývá, že není velký rozdíl mezi politicky a přirozeně vymezenými ORP. V celkovém srovnání mají politicky vzniklá ORP a vybrané správní obvody ORP lepší vybavenost středními školami, než sídla bez statutu ORP.

V rámci hodnocení volnočasových služeb, které jsou méně dostupné, byla zkoumána existence krytého bazénu nebo jednoúčelové sportovní haly reprezentující volnočasové vyžití. Mezi celkem 31 vybraných sídel, kde není vedena ani jedna z těchto dvou služeb, patří 8 politicky vybraných ORP a 9 vybraných ORP. V tomto ohledu lze konstatovat, že lepší volnočasovou obslužnost mají sídla, která tento statut získala, ale poměr není jednoznačně vypovídající o tom, že by statut ORP hrál významnou roli.

Co se týče srovnání počtu spojů hromadné dopravy, které z vybraných sídel vyjždí ve všední den, bylo nejméně spojů zaznamenáno u sídel, která nemají statut ORP. Mezi 10 sídel, ze kterých vyjždí nejméně spojů, se však dostala jedna politicky vybraná ORP (Pacov) a jedna vybraná ORP (Kralovice). Mezi 10 sídel s nejvyšší četností spojů patří pouze 2 vybrané ORP a 4 politicky vybraná

ORP, zbylé 4 místa zaujímají obce bez statutu ORP. V tomto ohledu nelze říct, že vyšší postavení v hierarchii sídelního systému hraje významnou roli. Spíše záleží na geografické dostupnosti a populační velikosti sídla a poptávce po hromadné dopravě v daném regionu.

ZÁVĚR

Z hlediska vývoje počtu obyvatel a zajištěním občanské vybavení vyplývá, že skupina politicky vzniklých ORP takřka ve všech sledovaných ukazatelích vykazuje podobnou variabilitu jako skupina vybraných ORP určená ke srovnání a rovněž v rámci několika ukazatelů i variabilitu srovnatelnou s obcemi, které statut ORP nemají. Variabilitou je zde rozuměn stav, kdy obce dané skupiny náleží v celkovém srovnání všech skupin částečně mezi nadprůměrné, průměrné i podprůměrné.

Základní rozdíly se však ukazují při zkoumání integrity regionu, který je pro účely této analýzy vyjádřen podílem (popř. poměrem) vnitřní a vnější vyjížďky. Zde byla sledována meziobecní vyjížďka do zaměstnání a škol. Tento ukazatel, jako jediný, prokázal odlišnost obou srovnávaných skupin sídel, která mají statut ORP. Vyšší podíl vnitřní vyjížďky, a tedy i vyšší míry integrity správního obvodu dosahují zpravidla vybrané ORP. Politicky zvolené ORP dosahují nižších hodnot. Obě skupiny se sice též částečně mísí navzájem, ale ne tak výrazně, jako je tomu u ostatních ukazatelů.

Z tohoto výsledku lze dovodit, že schopnost integrace území ze strany dodatečně vybraných ORP je výrazně nižší. Zdali jsou tato sídla schopna vytvářet uzavřené regiony, respektive do jaké míry se kryjí správní regiony s funkčními je možné ověřit dalšími šetřeními, založenými na podrobnější analýze dat mobilních operátorů, která nyní probíhá.

LITERATURA

HEMMINGS, P. (2006): *Improving public-spending efficiency in Czech regions and municipalities*, OECD Economics Department Working Papers, No. 499, OECD Publishing, Paris.

HRUŠKA, L., A. HRUŠKOVÁ, I. FOLDYNOVÁ a kol. (2018). *Analýza vybraných prostorových aspektů veřejné správy a zlepšení dostupnosti jejích služeb*. Ostrava:

PROCES – Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s.r.o., (2018).

JETMAR, M a P.SVOBODA. (2022). *Analýza politicky vzniklých obcí s rozšířenou působností*. Ministerstvo vnitra.

KRAFT, S. and J, NERAD. (2019). Administrative Boundaries, Transport Accessibility and Functional Relations: a Critical Review of Administrative Regions in the Czech Republic from a Spatial Perspective. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15.56, s. 60-76. ISSN 1842-2845.

TONEV, P., M. HALÁS and P. KLAPKA. (2018). Prostorová neurčitost funkčních regionů: porovnání pracovní dojížděky v letech 1991- 2011. In KLÍMOVÁ, V. a V. ŽÍTEK, eds. *XXI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 285–292. ISBN 978-80-210-8969-3.

WICHT, A., P. KROPP and B. SCHWENGLER. (2020). Are functional regions more homogeneous than administrative regions? A test using hierarchical linear models. *Papers in Regional Science*, 99.1, s. 135-164. ISSN 1056-8190.

www.mvcr.cz. *Koncepce Klientyky orientovaná veřejná správa 2030 (2020)*. Ministerstvo vnitra České republiky. [online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx> [Cit. 2022-07-07].

Zákon č. 51/2020 Sb. Zákon o územně správním členění státu a o změně souvisejících zákonů (zákon o územně správním členění státu)

Zákon č. 314/2002 Sb. Zákon o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a obcí s rozšířenou působností (v původním znění).

Ing. Marek Jetmar, Ph.D.

AMBIS vysoká škola, a.s.

Katedra ekonomie a managementu

Email: marek.jetmar@ambis.cz

Mgr. Petr Svoboda

Ministerstvo vnitra,

Odbor strategického rozvoje a koordinace veřejné správy

Email: petr.svoboda@mvcr.cz